

TEORETISK ARTIKKEL

Et godt liv i Norge – ikke uten menneskerettighetene!

Gro Hillestad Thune

Publisert: 30.11.2006

Norge har liten erfaring som flerkulturelt samfunn og trenger tid til å ta inn over seg at innvandring ikke er et forbigående fenomen. De fleste er kommet for å bli! Denne situasjonen må vi som samfunn forholde oss til enten vi liker det eller ikke.

Vår treghet med å akseptere tingenes tilstand kan illustreres ved at den offentlige interesse for innvandringsspørsmål i hovedsak knyttes til beslutningen om asylsøkere og andre skal få rett til å bli eller blir avvist. Politiske diskusjoner handler om: Komme eller ikke komme? Få bli eller sendes hjem? Også engasjementet til frivillige organisasjoner har i stor grad vært knyttet til det som kan betegnes som «adkomstpolitikk». Inntrykket som derved skapes, er at når et vedtak om rett til opphold foreligger, er målet nådd. Også Norges menneskerettighetsforpliktelser anses da for oppfylt.

I de siste 5–6 år har jeg hatt gleden av å samarbeide med ressurssterke innvandrere med somalisk bakgrunn, spesielt kvinner, men også menn og ungdom. Denne kontakten har gitt nyttig innsikt i sider ved det norske samfunn som ellers er lite synlige og som derfor vies liten oppmerksomhet. Jeg har med økende bekymring observert hvor lite alvorlig vi tar de store utfordringer som knytter seg til livssituasjonen til asylsøkere og andre med lovlig opphold i Norge. Vi lar oss sjokkerte og ryste når det begås drap. Generell informasjon om manglende psykologisk og psykiatrisk tilbud også til torturofre som kommer, bekymrer oss mindre selv om det åpenbart er en sammenheng. Blant våre nye landsmenn er det mange som har hatt store personlige belastninger. Når de også kommer fra samfunn så forskjellige fra vårt som tenkes kan, er det åpenbart mye som skal på plass for at de skal få et noenlunde bra liv her.

Hvordan kan vi tro at dette kan gå av seg selv? Hvordan skal flyktninger fra helt andre samfunnsforhold på en enkel måte kunne tilpasse seg et samfunn så gjennomorganisert og regelstyrt som vårt? Også vi har problemer med å forholde oss til automatiske telefonsvarere, skjemaer og offentlige kontorer. På toppen av det hele skal de takle all snøen samt reserverte og skeptiske norskmen. Selv noe så enkelt som et kart kjenner mange ikke fra før.

Vi og de

«I Norge er dere rike på penger, men fattige på det sosiale, mens i Somalia er det omvendt: vi er rike på det sosiale, men fattige på penger.» Denne karakteristikken fra noen oppegående somaliske jenter som har tilbrakt en stor del av livet sitt i Norge, sier noe viktig – kanskje ikke så mye om nordmenns

sosiale liv – men i hvert fall om hvor vanskelig det er å være innvandrere i Norge. Det sier også mye om hvor kort vi er kommet.

Vi tror svaret på integreringsproblemene er å etablere et sentralt offentlig integreringsbyråkrati, lære opp integreringseksperter, utarbeide stortingsmeldinger om mangfold og toleranse, lage departementale handlingsplaner, ansette flere med mer kulturkompetanse, arrangere seminarer om hvordan *vi* bedre skal integrere *dem*, f.eks. somalierne, anse en sak for belyst også fra innvandrernes side når de har fått sjansen til å kommentere et høringsnotat, etablere tilskuddsordninger hvor innvandrersorganisasjoner kan søke om midler til slike tiltak *vi* tror vil være bra for *dem*, engasjere forskere til å komme med konkrete forslag til integritetsfremmende tiltak, arrangere seminarer hvor norske eksperter forteller hvordan *de* opplever situasjonen i Norge, og så videre. Listen kan gjøres mye lengre. Poenget er at vi angriper den utfordringen som ligger i at vi er blitt et flerkulturelt samfunn, på vår norske måte. Vi mener løsningen ligger i at *vi* skaffer oss kompetanse på *dem*. Det er i og for seg ikke feil. Men all den stund dette er hovedfokuset, unngår vi å utnytte en lang rekke åpenbare muligheter for å forstå og handle, gjennom å involvere dem som vet og forstår mest og derfor også sitter med de fleste svarene. Og enda verre: vi skaper avmakt og mismot i de miljøene vi ønsker å hjelpe. Derved virker mange av de tiltak som settes i gang i offentlig regi i beste mening, direkte mot sin hensikt. Avstanden blir større, og de innvandrere som har stilt seg i spissen for frivillig arbeid, mister engasjement og lyst til å bidra og, enda verre, respekten for det norske samfunn.

Enveis kommunikasjon

Det er dette jeg opplever i kontakten med spesielt det somaliske miljø i Norge. Situasjonen gir all grunn til bekymring, ikke minst på bakgrunn av en del tragiske voldsepisoder nettopp begått av somaliere. I dette miljøet er det flotte mennesker som føler ansvar fordi de ser at mange blant deres egne sliter. De nyter tillit blant sine egne og har derfor mulighet til å hjelpe folk i psykisk krise og ungdom på gaten. De ofrer både tid og penger av egen lomme og burde kunne vært myndighetenes beste hjelpere. Det de opplever, er at når det skjer noe dramatisk, kommer lyskasterne på. Da blir de sett fordi de forventes å bistå politiet og også fremstå offentlig som angrende syndere på vegne av hele miljøet i Norge.

Mangelen på samarbeid med ressurspersoner og organisasjoner, basert på gjensidig tillit og respekt, er etter mitt syn den store tragedien knyttet til mye av det pågående integreringsarbeidet i regi av norske myndigheter. Noe av årsaken ligger kanskje i de arbeidsmetoder det offentlige generelt praktiserer. Både departementer og andre offentlige aktører har vanskelig for å etablere en ordentlig toveis kommunikasjon med personer og organisasjoner utenfor. Tilsynelatende er man styrt av en slags forventning om at alle svar skal finnes i egne rekker. Overfor utfordringer som henger sammen med store kulturforskjeller, blir en slik arbeidsform ekstra uheldig. Myndighetenes engasjement mot omskjæring og tvangsarbeid kunne gitt bedre resultater hvis man hadde våget seg på en mer åpen arbeidsform.

Ressurssterke innvandrere ser dette. Mange er frustrerte, men føler det vanskelig å kritisere norske myndigheter som på mange måter viser stor sjenerøsitet. Folk får mye støtte til mat, bolig og mye annet. Det som mangler, er etter mitt syn grunnleggende forståelse for at hvis integreringen skal kunne gå bra, må samhandling mellom innvandrere og det norske samfunn i mye større grad baseres på gjensidighet og ikke minst på respekt. Mer tillit og ansvar må gis til innvandrersamfunnene på ordentlig. Samtidig må det være en type ansvar de er i stand til å håndtere. Hva det er, vet de best selv. Hvorfor ikke begynne med å spørre dem?

Menneskerettigheter

En slik tilnærming basert på genuin respekt for våre nye landsmenn som medmennesker som oss, uansett hudfarge, vil også bety at Norge bedre enn i dag lever opp til de internasjonale menneskerettigheter vi har forpliktet oss til å følge. Omfanget av menneskerettighetskrenkelser overfor innvandrere i Norge er det ingen som har oversikt over, men det er utvilsomt betydelig.

Internasjonale tilsynsorganer har i sine rapporter påpekt en lang rekke mangler og nødvendige forbedringer hvis innvandrere i Norge skal få oppfylt sine menneskerettigheter. Her skal vi nøye oss med den ene grunnleggende bestemmelse som sier det meste om hva menneskerettighetsvernet innebærer. Det er ikke nødvendig å være menneskerettighetseksperter for å forstå hva som ligger i Artikkel 1 i FNs Verdenserklæring om menneskerettigheter:

Alle mennesker er født frie og like i verdighet og rettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd.

Regjeringen presenterer en tilsvarende målsetting for sin politikk i Soria-Moria-erklæringen. Det er å håpe at politikerne er klar over at i forhold til våre nye landsmenn kan dette målet bare nås ved en betydelig omlegging av myndighetenes tilnærming og arbeidsform.

Gro Hillestad Thune
Norsk senter for menneskerettigheter,
Universitetet i Oslo
Pb 6706 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Tlf 22 84 20 21
E-post g.h.thune@nchr.uio.no